

1917. Strijden voor verandering, betekent breken met het systeem

door Geert Cool

Na de Februarirevolutie van 1917, was er een revolutionaire roes in Rusland. Honderdduizenden werkenden, soldaten en hun gezinnen waren in actie gekomen tegen honger en oorlog. De acties leverden resultaat op: de gehate dictatuur van de tsaar kwam ten val. Maar dit was pas het begin: hoe zou de nieuwe macht de noden van de massa's effectief realiseren? Artikel door Geert Cool uit maandblad 'De Linkse Socialist'

Dubbelmacht

De Februarirevolutie had verschillende nieuwe machten voortgebracht. De arbeiders, soldaten en boeren die de revolutie hadden gerealiseerd, organiseerden zich in raden (sovjets). De ervaring van de eerste Russische Revolutie die in 1905 in bloed gesmoord werd, had het nut en het belang van deze raden aangetoond. Maar er was nog niet het bewustzijn dat het mogelijk was om met de sovjets de volledige macht in handen te nemen. Die werd op een gouden schaalje aangeboden aan de instellingen die geacht werden te regeren: het parlement (Doema). Liberale politici die vol afschuw naar de Februarirevolutie hadden gekeken, stonden plots aan het hoofd van een Voorlopige Regering die de verworvenheden van diezelfde revolutie moest verdedigen.

Deze regering wilde vooral de beweging kalmeren en alles bij het oude laten: de oorlog verder zetten om de geallieerde bondgenoten niet te schofferen en verbetering van de levensstandaard in de steden en op het platteland uitstellen tot na de oorlog. Het falen van de Voorlopige Regering om de eisen van de in opstand gekomen massa's te realiseren, moest wel tot spanningen en nieuwe conflicten leiden. In de praktijk nam de macht van de sovjets toe en kon de regering niets doen zonder instemming van de sovjets. Maar ondertussen had die Voorlopige Regering nog steeds de formele macht.

De Bolsjewistische leiding in Rusland nam een afwachtende houding aan waarbij de Voorlopige Regering alle kansen kreeg. Na het einde van het tsarisme moest er eerst een periode van democratische ontwikkeling zijn, dachten ze, pas daarna zou de strijd voor socialisme aanvatten. Bovendien zochten de massa's na de Februarirevolutie eerst de weg van de minste weerstand en groeiden vooral de mensjewieken en de sociaal-revolutionairen. Verschillende leidinggevende bolsjewieken droomden al van een hereniging met de mensjewieken.

Aprilstellingen

De plechtigheden in een sfeer van algemene verzoening over politieke grenzen heen, liet Lenin bij zijn aankomst in Petrograd begin april 1917 al gauw voor wat ze waren om zijn positie duidelijk te maken: de revolutie was niet beëindigd, de bolsjewieken moesten onmiddellijk de volgende stap voorbereiden in de richting van een machtsovername door de sovjets.

Dit programma vatte Lenin samen in zijn 'Aprilstellingen.' Centraal daarin stond de slogan: "Geen enkele steun aan de Voorlopige Regering." Lenin was zich bewust van de complicaties in de objectieve situatie: de democratische verworvenheden van Februari gaven de massa's ademruimte. De massa's verleenden de regering van de kapitalisten nog het voordeel van de twijfel. De bolsjewieken zaten in een zwakke minderheidspositie. Lenin pleitte ervoor om de massa's geduldig op te voeden rond het idee dat enkel de macht in handen van de sovjets tot vrede en sociale vooruitgang kon leiden.

In zijn aprilstellingen bracht Lenin een ruwe schets van wat nodig was voor fundamentele verandering: stopzetting van de oorlog, nationalisatie van de grond om democratische controle erop mogelijk te maken, nationalisatie en publieke controle op de banken, toezicht op de maatschappelijke productie door de arbeidersafgevaardigden. Hij riep tevens op tot een vernieuwing van de Internationale omdat de revolutie nooit in één land zou standhouden.

Voor de interne partijstrijd rond deze benadering kreeg Lenin al gauw de steun van de revolutionaire arbeiders die door het rookgordijn van de formele veranderingen door de Voorlopige Regering zagen dat hetzelfde systeem van oorlog en uitbuiting overeind bleef. De Februarirevolutie had het tsarisme aan de kant geschoven, maar het was nog niet uitgemaakt wie de macht uiteindelijk in handen zou houden: de burgerij of de sovjets. Een onafhankelijke positie tegenover de Voorlopige Regering maakte het voor de bolsjewieken mogelijk om de energie van de ongeduldig wordende arbeiders in Petrograd te kanaliseren naar een revolutionaire omwenteling die in oktober 1917 zou leiden tot de eerste arbeidersstaat.

Linkse ministers maken geen linkse regering...

De verwarring die de Bolsjewistische leiding voor de aankomst van Lenin in zijn greep had, kwam voort uit de overwinning na Februari. Heel wat bolsjewieken dachten dat eerst de verworvenheden van Februari moesten geconsolideerd worden en dat er pas in een later stadium sprake kon zijn van socialisme. Tegelijk gingen ze mee in de illusies van de massa's die hoopten dat de nieuwe regering een einde zou maken aan honger en oorlog.

De druk van de massa's op de Voorlopige Regering zorgde ervoor dat een aantal socialistische ministers aantraden. In woorden waren de mensjewieken nog steeds marxisten en revolutionairen, maar de opbouw van een socialistische samenleving zagen ze als iets voor een verre toekomst terwijl er onmiddellijke concrete taken moesten vervuld worden. Op papier was de Voorlopige Regering bijzonder links.

Het is echter niet omdat de leden van een regering zichzelf links en socialistisch noemen, dat die regering ook socialistisch is.

Uiteindelijk is het gevoerde beleid van doorslaggevend belang: wordt een krachtsverhouding uitgebouwd om effectief een einde te maken aan oorlog en honger, en dus om te breken met het systeem? Of stappen de socialistische ministers mee in de logica van een kapitalistisch beleid?

De druk voor die laatste optie is altijd erg groot. Een maatschappelijk systeem geeft zichzelf niet zomaar gewonnen en legt grote flexibiliteit aan de dag om te overleven en de belangen van de heersende klasse veilig te stellen. Beperkte toegevingen om erger te voorkomen, zijn mogelijk. Politieke tegenstanders worden desnoods in een regering gedoogd met de hoop hen op die manier deel te laten worden van de verdediging van het systeem of zich toch minstens te laten verbranden aan de macht waardoor er tijd gewonnen wordt om meer betrouwbare politieke partners terug op het voorplan te krijgen.

De ervaring van een regering met socialistische ministers die ondanks enorme hoop op verandering geen verschil maakt, is niet beperkt tot Rusland in 1917. Er was recenter het Griekse drama van Syriza dat verkozen werd om het door de EU opgelegde besparingsbeleid te stoppen. Een meerderheid van de Grieken drukte in een referendum uit dat ze bereid was om te breken met de EU, maar de leiding van Syriza aarzelde en probeerde tot een compromis te komen. Zo'n compromis kon enkel uit het aanvaarden van het besparingsbeleid bestaan, wat uiteindelijk ook gebeurde.

Geduldig voorbereiden op een breuk met dit systeem

Het had anders kunnen lopen in Griekenland. Indien Syriza de bevolking geduldig voorbereid had op een breuk met het kapitalisme rond een programma van nationalisatie van de sleutelsectoren van de economie en een monopolie op buiten-

landse handel, gekoppeld aan een oproep tot internationale steun vanuit de arbeidersbeweging, dan had dit ongetwijfeld heel wat enthousiasme losgeweekt waardoor de Griekse werkenden niet geïsoleerd zouden gestaan hebben.

Op deze basis was het mogelijk om de samenleving op democratisch socialistische wijze te organiseren. In plaats van de openbare schulden verder af te betalen, konden deze middelen aangewend worden voor een grootschalig programma van publieke investeringen in huisvesting, openbare diensten, hernieuwbare energie, ... Een democratische planning van de economie gericht op de behoeften van de meerderheid van de bevolking zou wereldwijd een concreet alternatief worden.

Het kapitalisme kan niet geleidelijk ontmanteld worden om een socialistische samenleving in de plaats te realiseren. De kapitalistische klasse is dominant omwille van het bezit en de controle op de sleutelsectoren van de economie en het netwerk van het staatsapparaat waarmee het verbonden is. Alle mogelijke middelen worden aangewend om de macht van de kapitalistische klasse veilig te stellen. Er moet gebroken worden met het kapitalisme. Zo'n breuk is een revolutie: een ogenblik waarop de massa's bewust zelf aan politiek doen en de kracht van hun aantal gebruiken om de bestaande machthebbers aan de kant te schuiven.

Om tot die andere maatschappij te komen, moeten de vraag om de macht gesteld worden en de keuze tussen confrontatie of capitulatie genomen worden. Dat kan vanzelfsprekend lijken, maar in 1917 waren enkel de bolsjewieken dankzij de inzichten van Lenin (gevormd door de jarenlange politieke analyse en betrokkenheid bij de strijd) voorbereid op de onvermijdelijke confrontatie. Dat is een fundamenteel gegeven in het slagen van de Russische Revolutie en de reden waarom we 100 jaar later nog steeds naar die Russische Revolutie verwijzen als een van de belangrijkste gebeurtenissen uit de menselijke geschiedenis.